



Sygn. akt II PK 99/08

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 25 listopada 2008 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Roman Kuczyński (przewodniczący)

SSN Małgorzata Gersdorf (sprawozdawca)

SSN Małgorzata Wrębiakowska-Marzec

w sprawie z powództwa G. R.

przeciwko Skarbowi Państwa - Wojewódzkiemu Sztabowi Wojskowemu o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 25 listopada 2008 r.,

skargi kasacyjnej strony pozwanej od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i
Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 14 grudnia 2007 r.,

**1. uchyla zaskarżony wyrok oraz poprzedzający go wyrok
Sądu Rejonowego z dnia 29 października 2007 r. i przekazuje
sprawę Wojewódzkiemu Sztabowi Wojskowemu do rozpoznania**

**2. zasądza od G. R. na rzecz Skarbu Państwa
reprezentowanego przez Wojewódzki Sztab Wojskowy
zastępowanego przez Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa
kwotę 900 (dziewięćset) zł. tytułem kosztów postępowania
kasacyjnego.**

3. oddala wniosek w przedmiocie zwrotu spełnionego świadczenia.

Uzasadnienie

Pozwem z dnia 24 sierpnia 2007 r. powód G. R. wniósł o zasądzenie od pozwanego Skarbu Państwa – szefa Wojewódzkiego Sztabu Wojskowego kwotę 18.374, 86 zł. wraz z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu oraz o zasądzenie kosztów postępowania według norm przepisanych. Dochodzona kwota stanowiła skapitalizowane odsetki nieterminowo opłaconych uposażeń wojskowych. Pozwany wniósł o oddalenie powództwa w całości.

Wyrokiem z dnia 29 października 2007 r. Sąd Rejonowy zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 18.374,86 wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 25 września 2007 r. do dnia zapłaty oraz koszty zastępstwa procesowego w kwocie 1.800 zł.

Podstawę rozstrzygnięcia Sądu Rejonowego stanowiły następujące ustalenia faktyczne:

Powód pełnił służbę wojskową od dnia 18 czerwca 1984 r. Decyzją z dnia 26 listopada 2002 r. dowódca /.../ Okręgu Wojskowego wypowiedział mu ze skutkiem na 31 października 2003 r. stosunek służbowy zawodowej służby wojskowej z powodu likwidacji zajmowanego stanowiska i odmowy przyjęcia niższego stopnia służbowego. W okresie od 1 listopada 2003 r. do 31 października 2004 r. powód pobierał świadczenie pieniężne przysługujące w związku ze zwolnieniem ze służby, a w okresie od 1 listopada 2004 r. – świadczenie emerytalne wynoszące 75% uposażenia.

Decyzją z dnia 12 lipca 2006 r. dowódca Wojsk Lądowych stwierdził nieważność decyzji z dnia 26 listopada 2002 r. wobec wydania jej z rażącym naruszeniem prawa. Wojewódzki Sztab Wojskowy wypłacił powodowi należności tytułem uposażenia za okres od lipca 2003 r. do lipca 2006 r. oraz tytułem nagrody rocznej za rok 2003 i 2004 oraz tytułem dodatkowego uposażenia rocznego za rok 2004 i 2005. Powyższe kwoty zostały wypłacone w wysokości nominalnej w dniu 13 września 2006 r., tj. bez odsetek.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Rejonowy uznał, że stwierdzenie nieważności decyzji z dnia 26 listopada 2002 r. r. wywołało skutek *ex tunc*, co oznacza, że sytuację prawną powoda należy traktować tak, jakby nie wypowiedziano mu stosunku służbowego. W rezultacie - zdaniem Sądu Rejonowego - powód nabywał uprawnienia do wszystkich świadczeń wynikających z pozostawania w tej służbie, w terminach i na zasadach jak miałyby to miejsce, gdyby służbę rzeczywiście pełnił. Skoro należne powodowi świadczenia stawały się wymagalne od dnia następnego po dniu stanowiącym termin ich płatności, to wypłacenie ich wszystkich łącznie w dniu 13 września 2006 r. stanowiło wedle Sądu Rejonowego spełnienie świadczeń po terminie ich wymagalności.

Kwestię odsetek w razie zwłoki w wypłacie uposażenia i innych należności, o których stanowi art. 73 ustawy o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych reguluje art. 75 ust. 3 tej ustawy, natomiast w odniesieniu do nagród rocznych – art. 481 § 1 k.c. Powołując się na pogląd wyrażony w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 26 stycznia 2006 r., III PZP 1/05, Sąd Rejonowy wskazał, że do świadczeń należnych funkcjonariuszowi służb mundurowych znajdują zastosowanie przepisy prawa cywilnego dotyczące niewykonania zobowiązań pieniężnych w zakresie uprawnienia do odsetek w wysokości ustawowej. Przepis art. 75 ust. 3 ustawy o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych stanowi o zwłoce dłużnika, a zatem o opóźnieniu zawinionym. Wydanie decyzji administracyjnej dotkniętej wadą nieważności jest okolicznością zawinioną przez podmiot decyzję tę wydający, za którą strona pozwana ponosi odpowiedzialność. Natomiast wypłacenie powodowi za ten sam okres zarówno uposażenia przysługującego przez okres roku po zwolnieniu ze służby, a następnie świadczenia emerytalnego, nastąpiło na podstawach prawnych odmiennych od podstawy wypłaty uposażenia za okres pełnienia służby. Nadto emerytura została wypłacona przez Wojskowe Biuro Emerytalne, a więc inną niż strona pozwana jednostkę organizacyjną.

Od wyroku Sądu Rejonowego apelację wniósł pozwany.

Wyrokiem z dnia 14 grudnia 2007 r., 7 Sąd Okręgowy oddalił apelację strony pozwanej od powyższego wyroku, dzieląc poczynione w sprawie ustalenia oraz ocenę prawną dokonaną przez Sąd pierwszej instancji. W tym zakresie Sąd

Okręgowy zacytował fragmenty uchwały Sądu Najwyższego z dnia 26 stycznia 2006 r., III PZP 1/05 zakończone konkluzją, że „sprawa roszczenia funkcjonariusza Służby Granicznej o odsetki za opóźnienie w wypłacie uposażenia jest sprawą cywilną (art. 2 § 1 k.p.c.), a ze względów merytorycznych do jej rozpoznania właściwy jest sąd pracy”.

W skardze kasacyjnej od powyższego wyroku strona pozwana zarzuciła:

1) naruszenie przepisów postępowania, które miało istotny wpływ na wynik sprawy, to jest:

- a) art. 379 pkt 1 w związku z art. 2 § 3 k.p.c., art. 8 ust. 1 i art. 75 ust. 3 ustawy z dnia 11 września 2003 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych (Dz.U. Nr 179, poz. 1750 ze zm.) oraz art. 9 ust. 3a i 4 ustawy z dnia 17 grudnia 1974 r. o uposażeniu żołnierzy niezawodowych (jt. Dz.U. z 2002 r. Nr 76, poz. 693 ze zm.), poprzez rozpoznanie sprawy, mimo że droga sądowa była niedopuszczalna, co przesądza o nieważności postępowania,
- b) art. 464 § 1 w związku z art. 2 § 3 k.p.c., art. 8 ust. 1 i art. 75 ust. 3 ustawy z dnia 11 września 2003 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych oraz art. 9 ust. 3a i 4 ustawy z dnia 17 grudnia 1974 r. o uposażeniu żołnierzy niezawodowych, poprzez brak postanowienia o przekazaniu sprawy do Wojewódzkiego Sztabu Wojskowego w celu wydania decyzji administracyjnej w niniejszej sprawie,
- c) art. 378 § 1 w związku z art. 379 pkt 4 w związku z art. 476 § 1 i art. 47 § 3 k.p.c., przez nieuchylenie wyroku Sądu pierwszej instancji, mimo że zachodziła nieważność postępowania z uwagi na rozpoznanie sprawy, która nie jest sprawą pracowniczą, w składzie z udziałem ławników – sprzecznym z przepisami prawa;

2) naruszenie prawa materialnego, to jest:

- a) art. 3 ust. 1 i art. 7 ust. 1 ustawy o uposażeniu żołnierzy niezawodowych oraz art. 72 ust. 2 i art. 81 ust. 1 ustawy o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych przez błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że należne jest uposażenie za okres, w którym żołnierz zawodowy

- b) art. 75 ust. 3 ustawy o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych oraz art. 9 ust. 3a ustawy o uposażeniu żołnierzy niezawodowych, przez błędną wykładnię podlegającą na przyjęciu, że należne są odsetki ustawowe od świadczenia niewymagalnego. tj. takiego którego nie można było się domagać,
- c) naruszenie art. 75 ust. 3 ustawy o służbie żołnierzy zawodowych oraz art. 9 ust. 3a ustawy o uposażeniu żołnierzy niezawodowych przez niewłaściwe zastosowanie
- d) naruszenie art. 5 k.c. w związku z art. 75 ust. 3 ustawy o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych i art. 9 ust. 3a ustawy o uposażeniu żołnierzy niezawodowych, przez ich niezastosowanie i nieuwzględnienie, że żądanie przez powoda, który otrzymał niemal podwójną wartość uposażenia, odsetek za nieterminowo wypłacone uposażenie, stanowi nadużycie prawa podmiotowego i tym samym powinno zostać oddalone.

Wskazując na powyższe zarzuty skarżący wniósł o:

- uchylenie zaskarżonego wyroku oraz poprzedzającego go wyroku Sądu pierwszej instancji i przekazanie sprawy do rozpatrzenia przez Wojewódzki Sztab Wojskowy na drodze administracyjnej,

ewentualnie

- uchylenie zaskarżonego wyroku i zmianę wyroku Sądu pierwszej instancji przez oddalenie powództwa. I zasądzenie kosztów postępowania według norm przepisanych

ewentualnie

- uchylenie w całości zaskarżonego wyroku i uchylenie wyroku pierwszej instancji oraz o zasądzenie kosztów postępowania według norm przepisanych

W uzasadnieniu skargi kasacyjnej skarżący podniósł, że nie budzi wątpliwości, iż sprawy o odsetki są sprawami cywilnymi, jednakże stosownie do art. 8 ust. 1 ustawy o służbie żołnierzy zawodowych oraz art. 9 ust. 4 ustawy o uposażeniu żołnierzy niezawodowych droga sądowa w tych sprawach została wyłączona (art. 2

§ 3 k.p.c.). W obu ustawach kwestia odsetek została unormowana wprost, a tym samym stanowi sprawę, „o której mowa w ustawie” i w rezultacie powinna zostać załatwiona decyzją właściwego organu wojskowego. Skarżący powołał się w tym zakresie również na uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 29 listopada 2007 r., III CZP 106/07.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Sprawa jest analogiczna do rozstrzyganej przez Sąd Najwyższy dnia 2 lipca 2008 r., II PK 10/08, w której stwierdzono, iż w sprawie o odsetki należne żołnierzowi zawodowemu na podstawie art. 9 ust.3a ustawy z dnia 17 grudnia 1974 r. o uposażeniu żołnierzy niezawodowych (jt. Dz.U. z 2002 r. Nr76, poz. 693 ze zm.), a od 1 lipca 2004 r. na podstawie art. 75 ust. 3 ustawy z dnia 11 września 2003 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych (Dz.U. Nr 179, poz. 1750 ze zm.) niedopuszczalna jest droga sądowa przed sądem powszechnym.

Sąd Najwyższy w niniejszej sprawie podziela pogląd wyrażony przez SN w sprawie II PK 10/08 i jedynie w sposób syntetyczny wskazuje na zasadnicze argumenty przemawiające za jego trafnością. I tak:

1. Rozstrzygnięcia Sądów obu instancji zapadły z powołaniem się na pogląd wyrażony w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 26 stycznia 2006 r., III PZP 1/05 (OSNP 2006 nr 15-16, poz. 227), w której zajęto stanowisko, że funkcjonariusz Straży Granicznej może żądać odsetek za czas opóźnienia w wypłacie uposażenia (art. 64 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej w związku z art. 481 § 1 k.c.). Przedmiotowa uchwała zapadła w stanie prawnym, w którym przepisy nie przewidywały prawa funkcjonariusza do odsetek z tytułu nieterminowej wypłaty należnego uposażenia. W takim stanie prawnym Sąd Najwyższy, z powołaniem się na wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 10 lipca 2000 r., SK 12/99 (OTK 2000 nr 5, poz. 143), przyjął, że jeżeli przepisy ustawy regulującej stosunek służbowy funkcjonariusza danej służby mundurowej w ogóle nie zawierają postanowień dotyczących możliwości żądania przez niego odsetek z tytułu nieterminowej wypłaty należnego mu w ramach

stosunku służbowego uposażenia, to wówczas prawo takie wynika w art. 481 k.c. W innym bowiem przypadku zostałyby w tym zakresie naruszona sformułowana w art. 64 ust. 2 Konstytucji RP zasada „równej dla wszystkich ochrony praw majątkowych” (tutaj: prawa do należnego uposażenia). Zatem z chwilą wymagalności należnego funkcjonariuszowi służby mundurowej uposażenia podlega ono równej dla wszystkich praw majątkowych ochronie prawnej, o ile ochrona ta w konkretnym wypadku nie została uchylona lub ograniczona na podstawie wyraźnego przepisu ustawowego w sposób zgodny z wymaganiami określonymi w art. 31 ust. 3 Konstytucji RP.

2. Podstawę prawną roszczenia o odsetki stanowi Kodeks cywilny tylko wówczas, gdy sprawa nie jest uregulowana w pragmatyce służbowej.
3. Art. 481 k.c. źródło prawa do odsetek w wypadkach, kiedy prawo to nie jest wprost przewidziane w przepisach szczególnych, natomiast ustanowienie prawa do odsetek w takich przepisach jest potwierdzeniem prawa wynikającego z art. 481 k.c., a podstawę ich żądania stanowi wówczas odpowiedni przepis ustawy regulującej stosunek służbowy funkcjonariusza danego rodzaju służby mundurowej
4. Od dnia 1 lipca 1999 r. prawo żołnierza zawodowego do odsetek od zaległego uposażenia i innych należności pieniężnych zostało ustanowione w art. 9 ust. 3a ustawy z dnia 17 grudnia 1974 r. o uposażeniu żołnierzy (jednolity tekst: Dz.U. z 2002 r. Nr 76, poz. 693 ze zm., zwanej od dnia 1 lipca 2004 r. „ustawą o uposażeniu żołnierzy niezawodowych”), wprowadzonym ustawą z dnia 7 maja 1999 r. o zmianie ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej oraz o zmianie ustawy o uposażeniu żołnierzy (Dz.U. Nr 50, poz. 500). Ustawa dla żołnierzy zawodowych obowiązywała do 1 lipca 2004 r., tj. do wejścia w życie ustawy z dnia 11 września 2003 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych.
5. Pobieżne odczytanie art. 9 ust. 4 ustawy może wskazywać, iż odsyła on tylko do spraw określonych w ust. 1 (roszczeń z tytułu prawa do uposażenia i innych należności pieniężnych), z pominięciem spraw o

odsetki, jednakże nie budzi wątpliwości, że odsetki od tych świadczeń także są należnością pieniężną, posiadają charakter akcesoryjny w stosunku do wierzytelności głównych, których nieterminowa wypłata pociąga za sobą ich powstanie i ulegają przedawnieniu w terminie przewidzianym w ust. 1. Tylko tak odczytywany art. 9 ust. 4 ustawy zawiera racjonalną treść i dlatego odesłanie w nim wprost do ust. 3a nie było konieczne.

6. Założenie, że funkcją omawianego przepisu było wprowadzenie odmiennej drogi postępowania w sprawach o uposażenie i inne należności pieniężne przysługujące żołnierzowi zawodowemu z tytułu służby wojskowej (administracyjna) oraz o związane z nimi świadczenia akcesoryjne (przed sądem powszechnym) prowadziłoby do sztucznego i niecelowego rozdzielenia drogi dochodzenia należności głównych i stanowiących ich pochodną należności ubocznych.
7. W myśl art. 75 ust. 3 obowiązującej od 1 lipca 2004 r. ustawy o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych, w razie zwłoki w wypłacie uposażenia i innych należności, o których mowa w art. 73, żołnierzowi zawodowemu przysługują odsetki ustawowe od dnia, w którym uposażenie lub inna należność pieniężna stały się wymagalne. Przepis art. 73 ustawy za inne należności pieniężne uznaje między innymi dodatkowe uposażenie roczne, które zastąpiło dotychczasowe nagrody roczne (ust. 1 pkt 2) oraz należności związane ze zwolnieniem z zawodowej służby wojskowej (ust. 1 pkt 9).
8. Zgodnie z art. 8 ust. 1, od decyzji wydanych przez właściwe organy w sprawach określonych w ustawie żołnierz zawodowy może wnieść odwołanie do organu wyższego stopnia, na zasadach określonych w ustawie – Kodeks postępowania administracyjnego (jednolity tekst: Dz.U. z 2000 r. Nr 98, poz. 1071 ze zm.), i, z zastrzeżeniem ust. 2, skargę do właściwego sądu administracyjnego, na zasadach określonych w ustawie z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (Dz.U. Nr 153, poz. 1270 ze zm.). Określone w ust. 2

wylączenia nie mają znaczenia dla niniejszej sprawy, nie odnoszą się bowiem do uposażenia, innych należności pieniężnych ani odsetek.

9. Kwestię właściwości w sprawach określonych w rozdziale 5 ustawy zatytułowanym „uposażenie i inne należności pieniężne żołnierzy zawodowych” określa art. 104, przekazując je do kompetencji wymienionych w tym przepisie właściwych organów wojskowych. Przytoczonych uregulowań nie można interpretować w ten sposób, że właściwość organów wojskowych ograniczona została do przypadków, w których przepisy ustawy wyraźnie przewidują wydanie decyzji. Ich analiza prowadzi do wniosku, że właściwość organów wojskowych obejmuje unormowane w ustawie i wynikające ze stosunku służbowego żołnierza zawodowego sprawy, rozumiane jako roszczenia wywodzone z praw ustanowionych w przepisach ustawy.
10. Ocena taka zgodna jest z tezą 1) wyroku ETS z dnia 15 kwietnia 2008 r. w sprawie C- 268/06 mającej za przedmiot wnioszek o wydanie na podstawie art. 234 WE w trybie prejudycjalnym, złożony przez Labour Court (Irlandia) postanowieniem z dnia 12 czerwca 2006 r. w postępowaniu Impakt, w myśl której żądania oparte na tej samej podstawie powinny być rozstrzygane przez ten sam organ, Wymaga tego zapewnienia skutecznej ochrony sądowej, która jest zasadą ogólną prawa wspólnotowego (por. wyrok z dnia 13 marca 2007 r. w sprawie C-432/05 Unibet, Zb.Orz. s. I-2271, pkt 37 i cyt. Tam orzecznictwo). Zasada ta dotyczy też wyznaczenia właściwości sądów. Podwójne prowadzenie procesu, mającego za przedmiot ten sam fakt (brak wypłaty uposażenia) stanowiłoby dodatkowe obciążenie dla dochodzącego swych praw, stąd nie byłoby zgodne z ową zasadą skutecznej ochrony prawnej
11. Zatem zarówno roszczenia z tytułu prawa do uposażenia i innych należności pieniężnych jak i z tytułu odsetek należą do kompetencji właściwego organu wojskowego, który zobowiązany jest do wydania w tym przedmiocie stosownej decyzji. Decyzja ta podlega z kolei zaskarżeniu w trybie określonym w art. 8 ust. 1 ustawy.

12. Analogiczna interpretacja została zaprezentowana w uchwale składu siedmiu sędziów Naczelnego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 10 kwietnia 2006 r., I OPS 3/06 (ONSA/WSA 2006 nr 3, poz. 69), w uzasadnieniu której podkreślono, że wynikające ze stosunku służbowego żołnierza zawodowego sprawy o uposażenie są sprawami, w których żołnierz zawodowy może wnieść skargę do właściwego sądu administracyjnego (art. 8 ust. 1 ustawy).
13. Reasumując, w sprawie o odsetki należne żołnierzowi zawodowemu na podstawie art. 9 ust. 3a ustawy o uposażeniu żołnierzy niezawodowych, a od 1 lipca 2004 r. – na podstawie art. 75 ust. 3 ustawy o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych, niedopuszczalna jest droga sądowa przed sądem powszechnym.
14. Pogląd ten jest zbieżny z zaprezentowanym w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 29 listopada 2007 r., III CZP 106/07 (Biul.SN 2007 nr 11, poz. 10; Lex nr 319935), w której stwierdzono, że roszczenia żołnierzy zawodowych o wypłatę odsetek należnych na podstawie wymienionych wyżej przepisów, podlegają rozpoznaniu w postępowaniu administracyjnym. Zgodzić się również należy z wyrażonym w tej uchwale poglądem, iż wyłączenie sporów tego rodzaju spod kompetencji sądów powszechnych nie uniemożliwi skutecznego dochodzenia przez uprawnionych przysługujących im praw, skoro sprawy te zostały poddane mocą przepisu szczególnego kontroli sądowej realizowanej przez sądy administracyjne (art. 2 k.p.c.).

Z powyższych względów, aprobując w pełni wyrok SN z dnia 2 lipca 2008 r., II PK 10/08 oraz zawarte w tym wyroku motywy, orzeczono jak w sentencji wyroku, na podstawie art. 398¹⁹ zdanie pierwsze w związku z art. 464 k.p.c., stosowanym odpowiednio poprzez art. 398²¹ w związku z art. 391 § 1 zdanie pierwsze k.p.c.

W sprawie wniosku o nakazanie powodowi zwrotu spełnionego świadczenia na jego rzecz orzeczono na zasadzie art. 398¹¹ §1 k.p.c. oraz art. 351 § 3 k.p.c. stosowanego przez art. 398²¹ k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 zdanie pierwsze k.p.c., uznając, że Sąd Najwyższy nie mając kompetencji do orzekania w sprawie cywilnej o roszczenie żołnierza zawodowego, przekazanej ustawą do właściwości organu

wojskowego oraz sądu administracyjnego, nie ma też kompetencji do orzekania o zasadności lub bezpodstawności zgłoszonych przez powoda żądań.